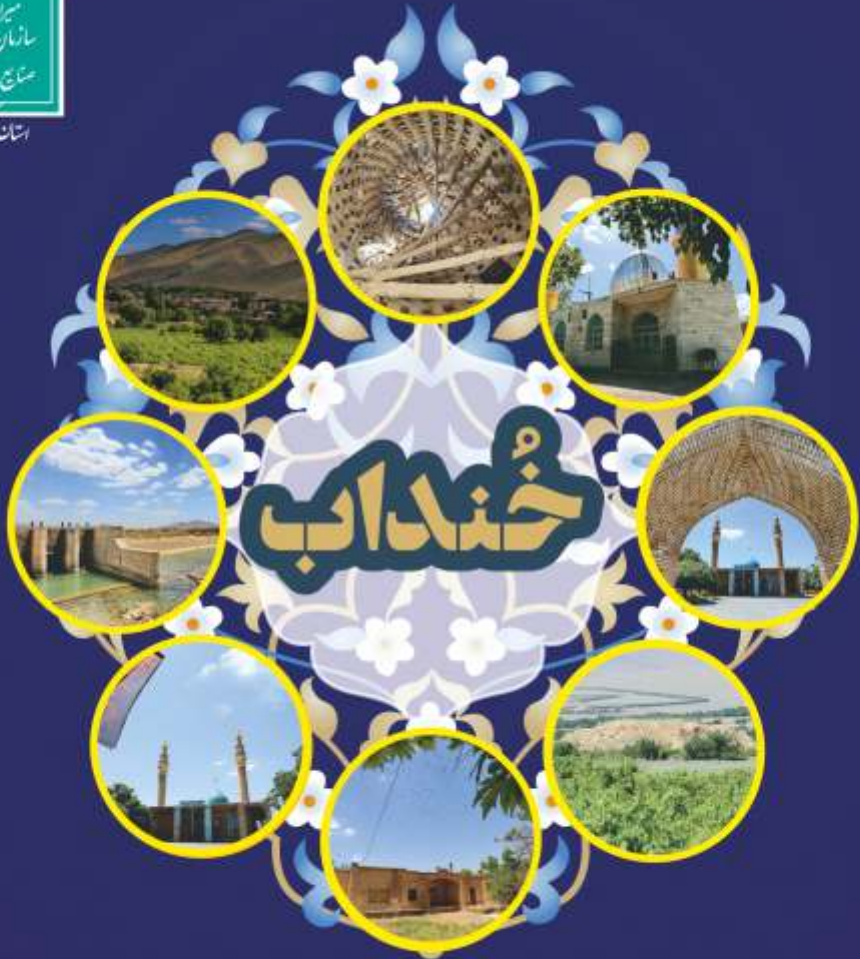

پاکستان قومی کتاب گنجینہ

حُجَاب

ویژگی های جغرافیایی، تاریخی و اقتصادی

شهرستان خنداب با مساحت حدود ۱۳۶۵ کیلومتر مربع و جمعیتی بالغ بر ۵۸۲۶۲ نفر از شمال به شهرستان های کمیجان، از شرق به شهرستان های اراک، از جنوب به شهرستان شازند، از غرب به شهرستان استان همدان محدود می شود. این شهرستان دارای دو شهر به نام های خنداب و جاورسیان و دو بخش به نام های قره چای و مرکزی، ۵ دهستان به نام های اناج، سنگ سفید، جاورسیان، خنداب و دهچال است. این شهرستان تا سال ۱۳۶۸ بخشی از شهرستان اراک به شمار می رفت. پس از این زمان به عنوان شهرستان جدید وارد نقشه جغرافیای استان شد.

محدوده ای که امروزه به نام خنداب معروف است از اتصال مجموعه ای از سکونت گاهها به نام های حصار و خنداب و قلعه تشکیل شده است. اگر احتمال در ارتباط بودن نام خنداب با خندق آب درست باشد به طور حتم در محل این شهر استقرار گاههایی از دوره های پیش از اسلام وجود داشته است. زیرا در ناحیه چران به مواردی از قلاعی که در اطراف آنها آثار خندقی وجود دارد برخورد خواهیم کرد.

در مورد پیشینه خنداب به موارد زیر می توان اشاره کرد.

۱- حداقل از دوره های آغاز اسلامی تاکنون در این محدوده شهر مهمی شکل نگرفته است که با توجه به محیط مناسب جغرافیایی بیانگر شرایط نامناسب امنیتی بوده است.

۲- وجود دالان طبیعی دشت شراء شرایطی را به وجود آورده است که می توان برای هجوم از نواحی غربی به مرکز ایران مورد استفاده قرار گیرد که این امر توانسته در تخریب کانونهای زیستی موثر باشد. وجود گروه های لر، ترک، فارس در محدوده خنداب مبین مسیر حرکت اقوام و سکونت گزینی آنان در این محدوده می باشد که بی ارتباط با تحریکات نظامی آنان نیست.

۳- وجود قلعه و حصار نشانگر وجود نوع زندگی مبتنی بر غارت و دفاع می باشد.

۴- وجود امامزاده در خنداب و همچنین نوشته دانشمند عالی قدر مرحوم ابراهیم دهگان سند تاریخی مستند و گواه روشن بر قدمت تاریخی خنداب است.

بر اساس اسناد و مدارک موجود قدمت خنداب به بیش از ۱۲۰۰ سال می رسد. ابوالفرج قدامه بن جعفر کاتب بغدادی متوفی سال ۳۲۷ ه ق در کتاب خود در ذکر راههای منتهی به شهر کرج (آستانه) چنین بیان می کند «از همدان به کرج از راه رستاق

شراء، از همدان به جود ۵ فرسنگ، از جود به خنداب (که فعلا به همین نام و در جای اصلی شهر است) هفت فرسنگ، از خنداب به سیان هفت فرسنگ و از سیان به کرج ۵ فرسنگ، پس از همدان تا کرج ۲۷ فرسنگ راست. «از این سند تاریخی به قدمت سابقه تاریخی خنداب پی می بریم و مهم تر آن که خنداب در سال ۳۲۸ ه ق یعنی بیش از ۱۱ قرن قبل در مرحله فعلی و به همین نام بوده است. حمد ا.. مستوفی نیز در نزه القلوب در بیان مطالب جغرافیایی منطقه جبال به منطقه شرابین اشاره کرده که بیانگر قدمت نام شراء در طول تاریخ است.

در ارتباط با خنداب باید اشاره کرد که وجود مقبره حضرت امامزاده محمد مسعود فرزند امام موسی کاظم (ع) که در میان شهر و در کنار رودخانه قرار دارد دلیلی بر قدمت آن حداقل از سده دوم هجری است. اگر چه ممکن است این محل در ابتدای دوره اسلامی بسیار کوچک بوده است همچنین بر اساس نقل پاره ای از مطلعین محلی نام اصلی خنداب خندق آب بوده است. از شواهد تاریخی چنین بر می آید که اهالی این منطقه برای محافظت خود و دام هایشان تونل هایی ایجاد می کردند که هم مخفیگاه مناسبی برای پناه بردن به آن در هنگام خطر بوده و هم به عنوان تونل منتهی به رودخانه جهت برداشت آب مورد استفاده قرار می گرفته است.

این محدوده به دلیل قرار داشتن در امتداد دشت و رودخانه شراء (قره چای)، دامنه های رشته کوه زاگرس و ریزش جوی از نظر کشاورزی مناسب و جاذب جمعیت بسیار است و به جرات می توان حوزه جغرافیایی خنداب را در استان مرکزی به شمال ایران مقایسه کرد. به همین خاطر برای توسعه گردشگری طبیعت گردی و کشاورزی مستعد است. ساکنان شهرستان خنداب به سه گروه عمده زبانی تقسیم می شوند، این سه گروه عبارتند از ترکی، لری و فارسی است.

وجه تسمیه خنداب:

بر اساس لغت نامه دهخدا، خنداب در اصل کندآب بوده است. به نحوی که جریان رودخانه در این روستا کند می شده است از این جهت اصل لغت کند است که به خنداب تبدیل شده است. دلیل دیگر برای نام گذاری خنداب وجود رودخانه قره چای است که در گویش محلی خنداب به معنی قندآب یا آب شیرین بوده است.

شهرستان خنداب در سال ۱۳۶۸ مورد بررسی و شناسایی باستان شناسی قرار گرفت و در این پژوهش تعداد زیادی تپه و بناهای تاریخی شناسایی گردید. که قدمت برخی از این تپه ها مربوط به هزاره پنجم قبل از میلاد می باشد.

رودخانه قره چای (شراء)

رودخانه قره چای که از ارتفاعات شازند سرچشمه می گیرد این رود با طول ۵۴۰ کیلومتر و با جهت غربی-شرقی به مسیر خود به سمت شرق استان مرکزی ادامه می دهد و در نهایت به دریاچه نمک در استان قم می ریزد. رودخانه قره چای از دو رود تشکیل شده است. این رودها در محل پل دوآب به یکدیگر متصل شده و رود واحدی به نام شراء تشکیل می دهند.

تالاب آق گل

در روستای قاسم آباد شهرستان خنداب تالابی به نام آق گل وجود دارد که فصلی می باشد و در اواخر فصل بهار خشک می شود. اما در طول پاییز و زمستان دارای آب می باشد و آن را در گروه تالاب های با آب شیرین طبقه بندی نموده اند. از اختصاصات این ناحیه ورود و توقف پرندگان مهاجرات ۴۶ گونه از پرندگان ایران در این تالاب می باشند.

باغ های خنداب

باغ های مملو از انواع درختان میوه به خصوص هلو، هلو انجیری، سیب، انگور، گردو و بادام درختی دره شراء، حد فاصل پل دوآب می باشد. روستاهای آباد در مسیر رودخانه دره رود شراء است. از ابتدای بهار تا پایان فصل پاییز مناظر این دره دیدنی و ستودنی است.

کوه شاه (تاج)

این قلّه در رشته کوه غربی دره ی شراء (شهرستان خنداب) واقع شده است که در محل تاج آن غار کیخسرو قرار دارد.

چشمه علی گذر

این چشمه در ضلع غربی روستای مهرعلیا (مست بالا) در شهرستان خنداب واقع شده است. در نزدیکی چشمه یک تخته سنگ با نقش فرورفته در مرکز آن وجود دارد که برای مردم محلی مقدس است. زمانی که وضعیت بارندگی خوب باشد آب آن جاری است.

منطقه شکار ممنوع پلنگاب

این منطقه با وسعت ۲۳۰۰۲ هکتار در ۵ کیلومتری شهر خنداب وجود دارد. از نظر منابع آبی غنی و دارای بیش از ۶۰ چشمه و قنات می باشد. دارای ۲۶ گونه گیاهی از ۳۰ تیره گیاهی، ۲۷ گونه جانوری و ۵۲ گونه پرنده شناسایی شده است. که حدود ۱۰ درصد پرندگان ایران و ۴۰ درصد پرندگان استان را شامل می شود.

امامزاده روستای دیزآباد

باغ دهنو

این باغ در ابتدای پهلوی اول ایجاد گردیده است و بانی آن شخص خیری بود که درمانگاه مجهزی نیز بنا نموده که به درمانگاه فراهانچی معروف است. این درمانگاه علاوه برویزیت امکانات جراحی را داشته که جزء قدیمی ترین درمانگاه های شهرستان خنداب می باشد.

روستای آدشته

روستای کهن و قدیمی به نام آدشته وجود دارد که متشکل از آتش + ده (آتشکده) می باشد، بزرگان محلی برای این باورند که نام صحیح و اصیل این روستا آتشدکه می باشد که آن نیز اشاره به معبد زرتشتی کهن در این روستا دارد. کانی های باستانی این روستا کوهی به نام کوه گبر و قلعه گبری می باشد که در حال حاضر هنوز هم آثاری از آن به جا مانده است. این روستا در ۳۰ کیلومتری شمال غرب شهرستان اراک که از سه طرف محصور به کوهستان بوده و دارای آب و هوای سرد کوهستانی می باشد قرار دارد و زبان مردم روستا فارسی و اکثر مردم به شغل کشاورزی و دامپروری مشغول بوده و عمده محصول آنها نیز تولید انگور و میوه می باشد که انگور آن در انواع مختلف یاقوتی عسگری شیرازی بیدانه سفید و قرمز انگور سیاه و غیره تولید گردیده و از نظر شهرت و کیفیت در اکثر نقاط ایران زبانزد می باشد.

کبوترخانه ده نو

این کبوترخانه دارای بنای مدور و در ضلع غربی روستای ده نو واقع شده است. شالوده اصلی آن از خشت و گل می باشد و اجزاء تشکیل دهنده آن زغلیگرو لومبندیها (لانه کبوتر) می باشد. این بنا مربوط به دوره ی پهلوی اول می باشد.

امامزاده شاهور(ع)

امام زاده شاهور(ع) از نوادگان امام موسی بن جعفر(ع) است که در روستای دهچال واقع گردیده و مورد تکریم و احترام خاصی برای اهالی روستا می باشد. بنای این امامزاده به گفته اهالی روستا نزدیک به ۲۰۰ سال قدمت تاریخی دارد ولی بنای امامزاده در سال های اخیر بازسازی شده است.

امامزاده آمنه خاتون(ع)

امامزاده آمنه خاتون(ع) از نوادگان امام سجاد(ع) می باشد که قدمت امامزاده به دوره ایلخانی بر می گردد که گچ بری ها و

خطوط گچی بی نظیر اطراف گنبد حکایت از قدمت بنا دارد و در دهستان خنداب، روستای دیز آباد واقع شده است.

روستای هدف گردشگری

روستای گوره زار

این روستا در فاصله ۵۰ کیلومتری شهرستان اراک قرار دارد و اولین روستا شهرستان خنداب می باشد در فاصله ۱۵۰ متری جنوب غربی روستا قبرستان هفت برادران (هفت برادران) واقع شده است. مردم محلی درباره این قبرستان معتقدند که همراهان کیخسرو، گیو و گودرز، گشتاسب در این محل دفن شده اند. این روستا دارای باغات هلو، گلابی، انگور می باشد که هر ساله در نیمه دوم مرداد ماه در محل قبرستان هفت برادران جشن انگور برگزار می شود.

مفاخر شهرستان خنداب

حجت الاسلام والمسلمین آقا سید رحیم مصطفوی :

فرزند حاج زین العابدین از نزدیکان حاج آقا سلطان بود. او تحصیلات خود را تا درجه اجتهاد در نجف اشرف گذراند و پس از آن در محله حصار خنداب ساکن شد و باقی مانده زندگی خود را به علم و مطالعه و تهجد و تهذیب نفس سپری کرد. از او کرامات زیادی نقل شده است و در حال حاضر نیز اهالی جهت زیارت آرامگاه این سید جلیل القدر که دارای گنبدی در کنار مسجد جامع محله حصار می باشد توسل می جویند و طلب حاجت می نمایند .

حجت الاسلام آقا محمد خندابی :

تحصیلات دینی خود را تا سطح اجتهاد در اصفهان و نجف گذراند و مدتی از شاگردان مبارز آیت ا... حائری یزدی موسس حوزه علمیه قم بود. درجه اجتهاد ایشان راسه تن از مراجع عظام آن زمان آیت ا... حائری یزدی، آیت ا... ابوالحسن اصفهانی و آیت ا... کوه کمره ای تأیید کرده اند . حاج محمد خندابی منشاء خدمات دینی فراوانی در منطقه خنداب بوده است . نام برده علاوه بر علم و کمال از هنر خطاطی نیز بهره مند بوده به نحوی که قرآن مجید را با خط زیبای خود کتابت نموده است . همچنین وی با خوانین ظالم منطقه به مبارزه برخاست و جلوی تعدی و تجاوز آنان را به اهالی می گرفته است . به همین جهت از محبوبیت بی نظیری نزد ساکنان آن منطقه برخوردار بوده است .

حجت الاسلام والمسلمین میرزا ابراهیم خندابی :

آخوند میرزا ابراهیم خندابی از روحانیون به نام این منطقه بود که از مراتب علمی بالایی برخوردار بوده است . وی حافظ کل قرآن و از هنر خطاطی حظ و بهره وافری داشته است . نمونه خط ایشان در امامزاده دیزآباد موجود است . آخوند صدر: مرحوم صدر یکی از روحانیون برجسته و صاحب کمال خنداب بوده که علاوه بر تحصیلات علوم دینی در شعر و خطاطی ید طولانی داشته است .

ملا محمد زمانی :

وی یکی از خوشنویسان و خطاطان بوده است که کل قرآن را به صورت شصت پاره دست نویس خطاطی کرده است .

ملا صالح صالحی :

ایشان تحصیلات علمی خود را در نجف اشرف گذراند و پس از کسب درجات علمی جهت ارشاد و هدایت اهالی به خنداب عزیمت نمود. در کتابخانه شخصی این عالم بزرگ کتب خطی برجسته ای موجود بوده است که متأسفانه فعلاً جز چند کتاب خطی بقیه ی آنان در طی حوادث و گذشت زمان ناپدید گشته است .

علی آقا شیدا :

شاعر و خطاط خندابی متخلص به ذاکر کتاب شعری از خود به یادگار گذاشته است .

حکیم داود :

وی از یهودیانی بوده است که از همدان به منطقه خنداب آمده و پس از مدتی به دین مبین اسلام مشرف شده است . وی حکیم حاذق و توانایی بوده است به نحوی که با استفاده از گیاهان دارویی به درمان بسیاری از بیماری ها می پرداخته است . بدین سبب اهالی علاقه وافری به او داشته اند .

صنایع دستی شهرستان خنداب عبارتند از: معرق چوب، منبد چوب، سوخت روی چوب، محرق، احجام چوبی، گلیم گل برجسته، قلاب بافی و سراجی سنتی.

دفتر خدمات مسافرتی

ردیف	نام	نشانی	تلفن
۱	انوار المحمدیه	خنداب، بلوار شهید بهشتی، مقابل شهرداری	۰۸۶-۳۵۶۲۴۴۵۹

◀ کبوتر خانه دهنو

◀ باغ و درمانگاه دهنو

باغات خنداب و رشته کوه راستوند

باغ آدشته

سرزمین آفتاب، فراتر از تاریخ

اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان مرکزی

GENERAL OFFICE OF CULTURAL HERITAGE, HANDICRAFTS & TOURISM OF MARKAZI PROVINCE

